

Intervju z Nastjo Hafnar, direktorico Knjižnice Miklova hiša

»Več kot prebereš, bolj veš, kaj ti je všeč.«

Knjižnica Miklova hiša Ribnica predstavlja eno izmed najpomembnejših kulturnih ustanov na širšem ribniškem območju. Knjižnica z mnogoterimi projekti vzbuja in ohranja bralno zavest med različnimi generacijami. Dva zelo dobro sprejeta projekta knjižnice sta med drugim Poletavci – poletni bralci in Knjižnica pod krošnjami. Pred začetkom epidemije pa je tudi ribniška knjižnica dobila novo vodstvo. Direktorica je postala Nastja Hafnar, v knjižnici zaposlena kot bibliotekarka od leta 2011. V tem času je počela zares veliko stvari, od oglaševanja knjižnice in vodenja dogodkov, izposoje knjig ter vse do funkcije direktorice. Sicer je tudi sama velika ljubiteljica knjig, ki jim nameni res veliko časa. V tem mesecu, ko mineva leto dni od nastopa njene funkcije, smo se povabili na prijeten klepet v knjižnico.

Mineva leto dni od nastopa vaše funkcije, ki je bilo vsekakor v znamenju epidemije in omejitvenih ukrepov. Kako se je knjižnica spopadla z epidemijo in kako se je pravzaprav prilagodila na nove izredne okoliščine? Verjetno je bilo tudi delo za vas osebno zahtevnejše?

Že pol leta prej sem opravljala funkcijo v. d. direktorice, ki mi je pomagala, saj sem videla, kako je delo potekalo v običajnih okoliščinah pred epidemijo. Sicer pa epidemija še vedno predstavlja velik izziv. Predvsem smo morali prilagajati izposajo, velik poudarek smo dali na elektronske knjige. Za trajanje epidemije se lahko brezplačno vpišete v knjižnico prek Cobissa in imate dostop do vseh digitalnih baz podatkov, lahko dostopate do zvočnih knjig in Biblosa. Ljudje so bili zaradi ukrepov kdaj tudi zmedeni, a knjižnica pri prilagajanju ni imela težav. Pri spoštovanju ukrepov smo še vedno zelo striktni, trenutno je spet mogoč prost dostop do polic, omejitve pa ostajajo pri številu obiskovalcev. Čitalnica ostaja zaprta.

Koliko projektov in dogodkov vam je kljub vsemu uspelo izpeljati v minulem letu?

Veliko jih je odpadlo – vsa druženja in srečanja, obiski šol in vrtcev. Januarja in februarja pa smo imeli veliko zelo dobro obiskanih dogodkov. Na začetku epidemije smo v povezavi z

gledališko skupino DramŠpil predvajali interpretacije zgodb iz naše knjige Tam med Malo in Veliko goro. Poleti, ko so se ukrepi nekoliko sprostili, je Občina Ribnica sofinancirala Knjižnico pod krošnjami, ki je bila odprta vse poletje in obogatena z različnimi delavnicami ter je bila dobro obiskana. Trudili smo se, da smo kljub omejitvam ljudem približali knjige in druženje z njimi. Izpeljali smo tudi bralni projekt Poletavci – projektni bralci, v katerem je sodelovalo enako število otrok kot pretekla leta. Avgusta je Knjižnica Sodružica dobila nove prostore v centru Sodružice. V jesenskih mesecih smo začeli tudi s projektom menjave celostne grafične podobe knjižnice, v okviru katerega smo zamenjali logotip, članske izkaznice in obnovili spletno stran.

Kateri projekti pa so bili v vaših načrtih, če vam jih epidemija ne bi spodnesla?

Načrtovali smo 1–2 dogodka na teden, ki so praktično vsi odpadli. Zelo pogrešamo pravilnične urice, ki pa jih sedaj vsak teden prirejamo prek spleta.

Ali so se v tem času po vašem mnenju spremenile tudi bralne navade občanov in občanov ter kje se to najbolj vidi?

Mislila sem, da bo opravljenih več rezervacij prek spleta, pa tega ni toliko, ljudje imajo še vedno najraje živi

stik s knjigami, da si knjigo izposodijo in jo odnesejo domov. Sicer pa se bralne navade niso drastično spremenile.

Knjiga je včasih veljala za pobeg od realnosti. So knjige v zadnjem letu preizkušeni pomagale odmisлити vsakdanje tegobe bralk in bralcev, ki so zaradi karantene imeli več časa?

Med prvim valom epidemije se je vse ustavilo, ljudje so bili prestrašeni in polni stresa, da niso mogli niti brati. Ko se je knjižnica ponovno odprla, so najprej obiskovalci prihajali zelo postopoma. Sedaj je vse skupaj utečeno, pridejo tudi cele družine, saj ljudje potrebujejo knjigo in branje. To jim na nek način tudi pomaga, saj ob priljubljeni knjigi vsaj za nekaj ur pozabijo težave in preizkušnje ter se posvetijo zgolj knjigi.

Veliko otrok uporablja računalnike in tablice, saj so se tja preselile tudi vse učne vsebine. Kako vidite »krizo knjige«, ki je prisotna predvsem pri otrocih in najstnikih?

Sodobne tehnologije se vedno »bojimo«. Med predšolskimi otroki knjiga nima krize, če jo le znamo starši, vzgojitelji, knjižničarji pravilno predstaviti, tudi osnovna šola po mojem mnenju še sledi knjigam, pri srednješolskih pa se moramo boriti praktično za vsakega bralca. Sodobne tehnologije bodo vedno konkurenca, vendar

bralcev ne bomo izgubili. Seveda se moramo knjižnice novim tehnologijam tudi prilagajati, čemur, upam, uspešno sledimo.

Seveda se tudi vaša knjižnica trudi, da te »krize« knjiga ne bi imela. Knjižnica pod krošnjami in pravljичne urice sta pomembna projekta vaše knjižnice. Kako pomembni sta in kaj pomenita vam?

Zelo pomembna sta za vse generacije. Največ lahko naredijo starši doma, ki otrokom berejo knjige in pravljice ter jim tako širijo domišljijo, besedni zaklad in jim odpirajo nova in nova obzorja. Prvi stik s knjigo in knjižnico ti da dovolj, da jo začneš tudi sam obiskovati, in to pravljичne urice dajo otrokom – ta prvi stik s knjigo in knjižnico. Knjižnica pod krošnjami pa je prijetna popestritev poletnega dogajanja in širšemu prebivalstvu ponuja dobro literaturo ter pomaga ohranjati stik s knjižnico vsem generacijam.

Kako je prišlo do priložnosti po vodenju knjižnice?

Po nenadnem odhodu prejšnjega direktorja se je bilo treba zelo hitro odločiti. Po odločitvi, da bomo vršilca dolžnosti direktorja iskali znotraj ustanove, sem si rekla, da potrebujem nov izziv, saj sem v preteklih letih poskusila že veliko stvari v knjižnici. Izziv, ki je zelo drugačen od dela v knjižnici. Bilo je dobro, da sem imela priložnost v. d. funkcije, saj sem v pol leta videla, kaj vse bi bilo dobro narediti.

Kaj vam predstavlja izziv pri vodenju knjižnice?

Izzivov je ogromno. Stalno je treba usklajevati zunanje omejitve s svojim lastnim interesom, kaj želiš narediti. Želim ohranjati vsebino knjižnice, zato sem tudi sama rada vpletena v vse aktivnosti in projekte, kar je še dodaten izziv, sicer pa so izzivi precej povezani tudi z epidemijo.

Za mesto direktorice ste še precej mladi. Kje vidite prednosti vaše mladosti?

So izzivi in so prednosti. Upam, da je prednost to, da vidim ogromno stvari, ki jih želim spremeniti, idej, ki jih želim realizirati. Izziv je to, ker izkušnje šele prihajajo in bodo sčasoma tudi prišle.

Tudi sami radi in veliko berete. Kateri žanri/avtorji so vam blizu in katero knjigo ste prebrali nazadnje?

Rada imam knjige ruskega realizma, fantazijske literature, kriminalk, ni pomemben žanr, da je le kakovostno napisano. Nazadnje sem prebrala novelo Dostojevskega Bele noči. Sicer pa v zadnjem času zaradi družine preberem veliko otroških knjig.

Kaj v prostem času poleg branja še radi počnete?

Radi smo v naravi, saj ima Ribnica zelo lepo naravo, kar radi izkoristimo za družinske sprehode.

Veliko bralcev med knjižnimi policami ne ve, katero knjigo izbrati. Kaj naj bo po vašem mnenju merilo pri izboru knjige?

Težko je svetovati, saj so bralni okusi zelo različni. Naj berejo tisto, kar jih veseli, saj mora knjiga biti v veselje in sprostitiv. V knjižnici vam bomo radi svetovali glede na vaše želje in izkušnje. Več kot prebereš, bolj veš, kaj ti je všeč, kateri avtor ali žanr te je navdušil, pri tem slediš občutku in se kot bralec razvijaš.

Ker smo veliko doma in ker je marsikomu verjetno kupček dobrih knjig že pošel, predlagam, da bralcem priporočite tri knjige, ki si jih je vredno izposoditi.

Pravkar prihaja bralna akcija Srečni ljudje berejo, v kateri smo knjižničarji izbrali petdeset naslovov knjig, ki jih je po našem vredno prebrati. Sama sem uživala v branju trilogije Davida Lodgea, fantazijski trilogiji 1Q84 japonskega pisatelja Herukija Murakamija in ne nazadnje kriminalki Medsočje slovenskega avtorja Mirta Komela. S področja otroške literature pa priporočam zgodbe slovenske pravljicarke Anje Štefan.

Kakšne novosti pripravljate v knjižnici (knjige, dogodki itd.)?

V tem času še vedno pripravljamo video pravljice. S knjižnicami Dolenjske skupaj pripravljamo dogodke, zato spremljajte spletno stran knjižnice. Spomladi načrtujemo otvoritev bralne akcije za odrasle in predšolske bralne značke ter postavitve knjigobeznic po vseh krajevnih skupnostih občine Ribnica. Poleti pa bomo ponovno pripravili Knjižnico pod Krošnjami in Poletavce. Ker ravno v letošnjem letu obeležujemo trideseto obletnico začetka selitve knjižnice iz tedanjega Doma JLA v Miklovo hišo, pripravljamo aktivnosti in dogodke za obeležje tega dogodka. So pa vsi dogodki in dogajanje odvisni od epidemije in ukrepov, ki bodo veljali v prihodnosti. V knjižnici se tudi pripravljamo na prehod v tehnologijo RFID, a več o tem v eni izmed prihodnjih števil.

Anže Marolt

Ali vaš otrok težko bere? Mu črke pred očmi plavajo, migetajo ali pa se premikajo?

Težave pri branju in zapisovanju ima približno 5–10 % svetovne populacije, kar pomeni 100–200 tisoč Slovencev. V grobem te težave poimenujemo disleksija, lahko pa jih razdelimo na disleksijo (težave pri branju), diskalkulijo (težave pri računanju) in disgrafijo (težave pri zapisovanju).

V zadnjem času se kot težava pri branju pojavlja tudi skotopični sindrom, pri katerem gre za težavo pri procesiranju vidnih informacij v možganih, ne za težavo z očmi. Skotopični sindrom imajo lahko tako osebe z disleksijo kot tudi tiste brez nje. Težave se običajno pokažejo v šoli, ko otrok ne napreduje pri učenju branja dovolj glede na vložen trud.

Vsem, ki se s tem področjem srečujete prvič, smo v nadaljevanju namenili nekaj pojasnil.

Kako izbrati besedilo za bralce z bralnimi težavami?

Bralci s težavami pri branju lažje in hitreje berejo besedila, zapisana z ustrezno pisavo, pravilno oblikovanimi odstavki ter postavitvijo celotnega besedila.

Pri pisavi pazimo na:

- izbiro pisave – neserifna (brez okraskov na koncu črt), kot naprimer: Open Dyslexic, Read Regular, Dyslexie, Lexia Readable,

niserifna pisava:

serifna pisava:

Abc Abc

- velikost pisave (vsaj 12 pt),
- ne uporabljamo podčrtovanja in ležeče pisave, ampak odebeljevanje,
- dolžino vrstice (do 45 znakov),
- razmik med vrsticami (1,5),
- barvo pisave, ki naj bo v manjšem kontrastu z ozadjem, na primer ne črna, ampak siva pisava na beli podlagi, izogibali naj bi se zeleni, rdeči in roza pisavi.

V odstavkih uporabimo:

- levo poravnavo,
- razmik med odstavki,
- za 20 % večje podnaslove od ostalega besedila,
- številčenje ali alineje.

Celotno besedilo:

- čiste in enostavne grafike brez animacij,
- barva ozadja mehkejša bela ali krem odtenek, pri skotopičnem sindromu uporaba odtenka, ki ustreza posamezniku,
- mat papir [U2].

Kakšno gradivo je na voljo?

Otrokom, ki se učijo branja [U1], in otrokom z bralnimi težavami v knjižnici že vrsto let namenjamo posebno pozornost s primernimi knjigami in njihovo postavitvijo.

Knjige, ki so primerne tako za začetne bralce kot za otroke z bralnimi težavami, smo zbrali na enem mestu, in sicer na stojalu ŽE BEREM SAM. Tu lahko otroci, ki obiskujejo prve štiri razrede osnovne šole, najdejo knjige, ki jih bodo lažje brali. Za bralce je na voljo še veliko ustreznega gradiva, ki ga ne moremo vsega zbrati na enem mestu, zato smo se v knjižnici odločili za uporabo oranžne nalepke na hrbtu knjige, kar pomeni, da je knjiga primerna za začetne bralce in otroke z bralnimi težavami. Tako polepljene knjige lahko najdete povsod po otroški sobi.

Kako naprej?

Ko se otrok nauči, kakšna besedila mu ustrezajo, jih bo lahko poiskal tudi na našem mladinskem oddelku, kjer so knjige, primerne za otroke od četrtega razreda dalje. Med njimi je veliko knjig, ki ustrezajo zgoraj naštetim merilom, in vsak lahko najde takšno, ki mu ustreza. Za pomoč pa lahko vedno zaprosite tudi knjižničarje pri izposojevalnem pultu.

Verjamemo, da ste oziroma boste starši veliko pomoči in pojasnil dobili že pri strokovnih delavcih v šolstvu in zdravstvu, če pa se s tem področjem srečujete prvič ali potrebujete dodatna pojasnila, vabljeni v knjižnico, kjer imamo na voljo tudi strokovno gradivo s to tematiko. Za dodatne informacije ali pa sodelovanje z drugimi starši lahko poiščete informacije tudi drugje. Med drugimi se disleksiji posveča Društvo BRAVO, ki je društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami; skotopičnemu sindromu pa se posveča Irlen klinika Slovenija.

Dodatni viri:

<https://www.irlenslovenia.com/o-kliniki>

<https://propiar.com/pblog/kako-se-z-oblikovanjem-priblizati-dislektikom/>

<http://www.utzo.si/o-disleksiji/>

<https://www.drustvo-bravo.si/>

<https://www.lenazmore.si/>

<https://www.tackepomagacke.si>

*Mladinski knjižničarki Anica in Neža,
Knjižnica Miklova hiša*

Dragi bralci in bralke!

V Knjižnici Miklova hiša Ribnica smo za vas pripravili brošuro s pestrim izborom kakovostnega branja, ki jo prejmete v knjižnici. Z akcijo želimo pritegniti bralce, da posežejo po delih, ki jim navadno ne pridejo pod roke, vendar so vredna branja.

Pravilo je preprosto. Za dokončanje bralne akcije morate prebrati pet knjig, ki jih izberete iz seznama. Izberete si lahko tudi poljubno delo avtorja, ki je naveden na seznamu. Naslove knjig zapišite na zadnjo stran brošure. Ob zaključku akcije, po 8. februarju 2022, bomo pripravili srečanje z znanim avtorjem in podelili priznanja vsem, ki boste izziv zaključili.

In saj veste, srečni ljudje berejo!

Nastja Hafnar, Domen Češarek, Knjižnica Miklova hiša

Po zmajevih sledih: ribniško pripovedno izročilo o zmajih

Narava je mogočna prasila, ki ji ljudje kljubujemo, a se nam vedno znova upira z naravnimi nesrečami. Takšni so zakoni narave. Naši prednamci so pojasnila za to našli v duhovni kulturi. Bitja narave so urejala vsakdan.

V Ribnici so za to skrbeli zmaji – mitološka bitja, ki imajo obliko in značilnosti ptiča, kače in kuščarja. Zato lahko leta po zraku, živi v vodi ali podzemlju. Je povzročitelj neurij, toče in drugih vremenskih nepravil. Zmaju sorodno mitološko bitje je kača, ki je bila nekoč povezana s pozitivno simboliko vode in rodovitnosti, kasneje v krščanstvu pa obe nastopata v negativni prisposobi. V Sloveniji zmaja imenujemo tudi lintvern (iz nemščine: kača, črv, hudič) ali pozoj.

O zmajih je bilo v naših krajih veliko zapisanega, vendar nova odkritja še niso bila predstavljena. Nepričakovan utrinek starodavnega mita, ki bi odšel v pozabo, je obudil sogovornik z Brega:

»V Ribniški dolini sta pravza–prav gospodarila dva zmaja. Eden je bil doma pri Tenteri, eden pa pri Sv. Marjeti na Dolenjevaškem polju, kjer je tudi ena ponikalnica. In zaradi teh dveh, kadar sta se kregala in si prišla tako rekoč navzkriž, je nastalo slabo vreme in izbruhnila je povodenj. K Tenteri smo hodili še kot mulci. Kadar je bila voda visoka skoraj do vrha, je bobnelo. Prav bobnelo je! Ali se nam je samo zdelo, da so se tresla tla. Tastari ljudje so govorili. »Ne hodet ke, zmajə rogoviljo.« To so bile kot nekakšne pravljice. Stari ljudje so verovali v to in tudi strašili otroke s tem.«

V izročilu izvemo, da je Ribniška dolina zgodba o dveh zmajih. Zgodba o boju med nasprotnikoma se odvija v okolici ponorne jame Tentera, v bližini Žlebiča. O zmaju govori bajka o nastanku kraške jame, ki jo je objavil Rudolf Mohar v knjigi Srebrni zvon:

Kjer je danes Tentera, se je nekoč razprostiralo jezero, ob njem pa je stal grad, v katerem sta prebivala grofica Jera in zlobni graščak, ki se je neprestano izživil nad svojimi tlačani. Grof je imel globoko v kletih gradu priklenjenega zmaja. Svojim tlačanom je pretil, da bo odvezal zmaja. Ker je graščak zahteval visoko tlako, je grofica naskrivaj kmete oskrbovala s hrano. Kmetje so jo zaradi tega začeli klicati »tam Jera«. Po razkritju tega je graščak sklenil podložniške vreči zmaju. Grofica je ljudi rešila tako, da se je vrgla na zmaja in mu iztaknila oči. Zmaj se od jeze vdrl v zemljo in pod sabo pokopal grad z graščakom in grofico. V jamo, ki je nastala, pa je začelo odtekat je-

zero. Grofici v zahvalo so domačini v jamo stresali pšenico. Njej v spomin se jama danes imenuje Tentjara.

Sv. Jedrt (Jera) je znanilka pomladanskega dela na polju. Upodabljajo jo kot opatinjo, ki s palico varuje pred nadlogami. Zgodba kaže, da naj bi ljudje jamo obiskovali tudi z obrednimi nameni. Veličastni jamski spodmol je vzbujal strahospoštovanje. V bližini ponornega jamskega sistema Tentera so med kopanjem odvodnega jarka reke Bistrice odkrili odlomek bronastodobnega meča, ki nakazuje kultnost kraja. Jama in zgodba o zmaju sta spremljali akademskega slikarja Franca Miheliča, ki je otroštvo preživel v Dolenjih Lazih. Avtor obsežnih monografij o Miheliču, Jože Gostiša, je pripovedoval, da je bila Tentera v Miheličevem otroštvu njegov največji strah. Zbirka njegovih zgodnjih del zajema opus grafik z motivom Tentere. Gostiša je omenjal, da je umetnik na kamen naslikal tudi podobo Tentere, iz katere se vije zmaj.

Zgodba o dveh zmajih vodi v Dolenjo vas, kjer sredi Dolenjevaškega polja stoji kapela sv. Marjete, zavetnice kmetov in porodnic ter pastirica kač. Kapela stoji ob jamskem požiralniku, kar daje lokaciji poseben mitičen značaj. Po ljudskem izročilu naj bi iz jame ponoči prihajal zmaj. Kapela je ostanek prezbiterija prve dolenjevaške cerkve sv. Marjete, ki so jo porušili in iz njenega materiala sezidali farno cerkev sv. Roka, ki je stala sredi vasi. Kasneje so novo zgradili na Hribu. Kapelo lahko prištevamo med najstarejše v našem prostoru. Radu Radeščku so pripovedovali, da je prvotno cerkev postavila ribniška grofica na začetku dvanajstega stoletja v zahvalo, ko je v Ribnici prenehala divjati kuga, ali po drugi varianti, ko je bila odvrnjena turška nevarnost. V poznem srednjem veku jo omenja Pavel Bizancij v svojem popisu cerkva iz leta 1581. Kapelo krasí slika sv. Marjete, ki v levici drži na verigi privezanega ukročenega zmaja. Njena podoba simbolizira zavračanje poganskih bogov, kar je najbrž razlog za postavitev kapele. Bajka, ki jo je leta 1960 v šolskem glasilu Krošnja objavil dolenjevaški učenec, o nastanku kapele pripoveduje:

Kjer stoji danes kapelica sv. Marjete sredi Dolenjevaškega polja, je imel vhod v jamo

Slika Hansa Georgea Geigerfelderja, ki je nekoč krasila cerkev Sv. Jurija

velik in hud zmaj. Potreboval je veliko hrane. Vsako leto so mu morali dati tudi nekaj otrok. Če jih ni dobil, je pričel grozovito razsajati. Zemlja je kar pokala in nastajale so velike jame. Nekoč pa so si izmislili, da bodo jamo zasuli z ogromnimi skalami. Z vseh strani so začeli ljudje voziti velike skale. Jama so popolnoma zasuli in zmaj ni mogel ven. Divjal je po rovu, da se je zemlja tresla. Silil je pri votlini pri Belih stenah ven, a je bil prevelik. Napel je vse sile. Takrat pa se je zamajala vsa Velika gora in ga zasula pod seboj. Ljudje so bili rešeni zmaja. V spomin pa so sezidali kapelico sredi polja.

Zgodba pojasnjuje vzrok postavitve kapele. Ljudsko izročilo pa pravi, da zmaj ni bil premagan. Njegova sled namreč vodi na Veliko goro, kraško planoto, ki jo Valvasor opisuje kot divjino – pragozd, v katerega človek ni posegal. Na pobočju planote so bele stene Okamenelih svatov, ki naj bi jih ustvaril pobesneli zmaj. Lovci so se teh mogočnih skal izogibali, saj je tam Lintvernova jama, krajši, zasut jamski rov. Rudolf Badjura je v svojem vodiču Jugoslovenske Alpe o jami zapisal ljudsko pripovedko:

Iz jame pod Stenama ven prihaja Lintvern, zmaj. Besnel je in pustošil po Dolenjskem polju. Ugrabil je tudi mnogo deklet. Odkar so postavili kapelico sv. Marjete pri Dolenji vasi, je zmaj nehal pustošiti. Ni dolgo od tega, ko so hodile vsako leto procesije ljudi k Lintvernovi jami krotiti Lintverna, križi pred jamo so še iz tiste dobe.

Dodaja, da sta pred približno pet metrov dolgim in meter visokim rovom Lintvernovne

jame oziroma Jame pri treh križih tedaj še stala dva lesena križa. Jamo omenja še v delu *Ljudska geografija: Terensko izrazoslovje*, v katerem je kot zanimivost dodal fotografijo vhoda v Lintvernovno jamo, kjer sedi Badjura, ob njem pa stojita lesena križa, ki sta nekoč varovala vhod v jamo. Podobna pričevanja je zabeležil Valvasor v sosednjem Dobropolju, kjer so potekale procesije k trem jamam, iz katerih so prihajale nevihte. Podobni procesi so se odvijali konec osemnajstega stoletja v Rodiku na Krasu, kjer so romali k jezeru Čuk, v katerem je prebival lintvern »kačon«. K Lintvernovi jami so po pričevanjih romali vsaj še do začetka druge svetovne vojne. Jama je kot naravna in kulturna znamenitost pogosto omenjena v časopisnih, ki so izhajali v prvi polovici dvajsetega stoletja. Po izročilu in pisnih virih sodeč, naj bi v okolici Okamenelih svatov nekoč pustošil požar, zaradi česar je bilo pobočje gore golo in so bile Bele stene iz doline vidne v celoti. Arheološka najdba okrašenega fragmenta keramike, najdenega v Lintvernovi jami, dokazuje prisotnost ljudi že v srednjem veku. V jami so bile najdene tudi kosti jamskega medveda, ki si je bivališče v njej našel pred 25.000 leti. Je prav najdba njegovih kosti vzbudila domišljijo o zmaju? Mitičnost pokrajine vzbuja tudi Kačji hrbec, niz gričevja nad Rakitnico, ki spominja na valovito kačo.

Kaj je torej sporočilo zgodb o zmajih? Zgodbe o spopadih mitičnih razsežnosti spadajo med starodavne kozmološke mite o večnem obnavljanju harmonije med kaosom in redom. Z njimi so prednamci osmišljali svoj obstoj in pojave v okolju in prostoru, v katerem so živeli. Na tovrstne predstave so vplivala staroverska in kasnejša krščanska verovanja. V Svetem pismu Stare zaveze najdemo zgodbo o zmaju v podobi krilatega bitja – hudiča, proti kateremu se bori nadangel Mihael. Izročilo je močno vplivalo tudi na slovensko ljudsko izročilo o zmajih. Ribniška različica je izjemna, saj se v zgodbi srečamo z dvema zmajema. Eden je prebival v jami, drugi pa na vrhu Velike gore. V dolini je prišlo do njunega spopada. Zgodba spominja na baltsko-slovanski mit, ki govori o konfliktu med nebesnim bogom groma in nevihte Perunom, ki ima bivališče na drevesu ali gorskem vrhu, in nasprotnikom Velesom, ki v podobi medveda, kače ali zmaja živi na zemlji ali pod njo. Vzrok njunega dvoboja je Velesova kraja živine ali žene Gromovnika – boginje vode in zemlje Mokoš. Perunovi zmagi sledijo dež in poplave. Na njeno ime spominja ime vasi Makoše, ki leži na robu Dolenjevaškega polja. V pisnih virih je omenjena tudi kot Makoš ali Makoša. Vas naj bi zgradil pastir, ki je tam našel izvir. Zgodbo med dobrim in slabim junakom najdemo tudi v grški legendi o Sv. Juriju, vitezu, ki je rešil kraljevo hčer pred strašnim zmajem, ki je ustrahoval vso deželjo. Najbrž najbolj znana podoba svetnika pri nas, je glavna oltarna slika iz ortneške grajske cerkve sv. Jurija. Ta je razstavljena v Narodni galeriji. Zanimivo je, da je avtor slike Hans Georg Geigerfeld, Jurijev boj z zmajem postavil in upodobil v sam prostor Ribniške doline.

Verovanja v zmaje so oddaljeni spomini na čase, ko je o usodi te doline odločalo nadnaravno. Mnogi zgodovinsko pomembni kraji se ponajšajo z zgodbami o zmajih in junakih, ki se borijo proti njim. Upodablajo jih v grbih, pustnih šegah, obrtništvu. Ribniška dolina je pokrajina s pestrim izročilom o zmajih, ki čaka, da ga predstavi mo svetu.

Domen Češarek, Knjižnica Miklova hiša Ribnica

Viri in literatura

Badjura, R.: *Jugoslovenske Alpe*. Ljubljana: Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1922, 403.

Češarek, D.: *Tam med Malo in Veliko goró*. Ribnica: Knjižnica Miklova hiša Ribnica, 2019, 92–93.

Frelih, M.: O zmaju, ki je videl svetnika. *Sveti Jurij – Zavetnik Ptuja*. 2019, 7–27.

Gimbutas, M.: *The goddesses and gods of Old Europe*. London: Thames and Hudson, 1984.

Mohar, R.: *Srebrni zvon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1985, 80–82.

Radešček, R.: *Slovenske legende*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1983, 196.

Sever, R.: Zmaj v Dolenji vasi. *Krošnja* 2, 1960/61, št. 2, 23.

Toporov, V. in Ivanov, V.: *Mify narodov mira*. Moskva: Sovetskaja ènciklopedija, 1992, 450–456.

Lintvernovna jama (Rudolf Badjura, 1953)

Materinski dan

Mlada, rosno mlada deklica sem še takrat bila, kakor mnoge druge, tudi jaz sem sanjala.

Ah, ko odrastem, se bom poročila, dobrega moža, majhno hišico in dva otroka bom dobila.

Treba res ni bilo prav dolgo mi čakati, mlada sem se zaljubila, poročila in postala mati.

Ena želja pa se mi je skoraj potrojila, namesto dveh otrok se s petimi je hiša napolnila.

Res materialno nismo ravno blesteli, včasih je šlo nam na tesno, vendar smo radi se imeli.

In kot bi mignil otroci so odrasli, od doma so odšli, a vendar radi in pogosto vračajo se vsi.

Nama z možem pa pri srcu je toplo, ko vidiva, kako naprej živijo, vsak za svoj dom in drug za drugega skrbijo.

Saj denar ni tisto, kar nas osrečuje, le ljubezen, toplina, sočutje dom napolnjuje.

Ker vsak otrok potrebuje varno zavetje, dom, kjer se dobro počuti in ve, da sprejet je.

In nič lepšega ni, ko v hiši zberemo se vsi, čeprav je kot v panju, takrat dom naš zaživi.

Danes s srebrom v laseh, sva ata in mama z Brega, tako nama pravijo vnuki, da ne bo zadrega.

Ah, kako hitro obrne se to naše življenje, je večkrat Težko, a vendar živeti je veselj.

Ni je večje sreče, kot je ta, da si mati, obuditi novo življenje in mu vsebino dati.

Danica Cvar